

Volnočasová inkluze poznaná na vlastní kůži

O inkluzi ve volnočasových aktivitách se v poslední době hodně mluví, ale děti s handicapem moc takových možností nemají. Pokud se pro ně najde nějaký tábor, kroužek nebo výlet, je to většinou se stejně handicapovanými: děti s PAS jsou spolu s dalšími dětmi s autismem, epileptické děti s jinými epileptiky... Společenství harmonie těla a ducha /SHTD/ si už dvacet čtyři let trpělivě poskytuje aktivity dětem a dospívajícím s různými handicapem. Měli s inkluzí a integrací zkušenosti ještě dřív, než se o těchto tématech vůbec začalo mluvit.

Cesta se zeměpisným výkladem

V autobuse už je usazeno dvacet pět dětí, dále vedoucí, asistenti, pomocníci a na většinu akcí jezdí i dětský lékař. Jede se na jednodenní výlet do Vlastivědného muzea a aquaparku ve Slaném. Děti různého věku jsou nadšené a půlhodinové zpoždění autobusu – kvůli nějaké dopravní nehodě v centru Prahy – zvládají v klidu. „Jedou s námi epileptické děti, mozkové obrny, kombinované vady i s transplantací ledviny, urologie, dva desetiletí autisté, dívka s mentální retardací a sourozenci některých z nich, kteří jsou takzvaně zdraví,“ popisuje dlouholetá vedoucí Hanka.

Kousek za Prahou se ve vedoucím Vladimíru Bílkovi nezapře bývalý profesor zeměpisu a v průběhu cesty tu a tam připomíná, co zajímavého můžeme. I pubertální poslouchají. Vědí totiž, že přijdou otázky, při nichž se musí myslet. „Ve volnočasové aktivitě se dá lépe naučit,“ vysvětluje Bílek, který je hlavním tahounem sdružení od jeho počátků. Musím uznat, že má pravdu, ani já už nezapomenu, že jsem viděla Kozí vrchy a někde za keři nejtvrďší kámen bulizník, jehož název si zapamatoval autistický chlapec, a tím udivil ostatní.

„Před 24 lety jsme začínali se začleňováním epileptických dětí do většinové společnosti jejich zdravých vrstevníků, protože z toho měly ostatní spolky obavy. Dnes pečujeme o stovky dětí a mládež z celé ČR, z nichž více než polovina má různé zdravotní handicap /epilepsie, hydrocefalus, mozkové obrny, autismus, ADHD, enuréza, astma, lehčí formy mentální retardace, poranění stavy, nadváha aj./, ale také o děti z náhradní výchovné a rodinné péče /dětské domovy, Klokánky, pěstouni, samoživitelky včetně romského etnika a národnostních menšin s různými psychosociálními deprivacemi, poruchami chování a jednání/. A zase z toho mají ostatní organizace obavy. Pro nás je to ale celostní vzorek

dětské a dospívající populace. Pro mě inkluze znamená, že každý jsme jiný, ale všichni jsme si rovni,“ dovypráví Vladimír Bílek a řidič právě brzdí před budovou muzea.

Na běžné tábory mě nechtěli vzít

V muzeu se rozdělujeme na dvě skupiny. Naše průvodkyně je chápající žena a brzy vypozeruje, že chlapeci s autismem je potřeba dávat otázky, jinak se nudí a ruší. Výstava fotografií ze socialistické vojny ho rozruší a velmi tvrdě říká, že jeho by nikdo dohola neostříhal a na vojnu by nikdy nešel. Říkám si, že by asi modrou knížku dostal. Nebo by ho ostříhali a šoupli k nějakým vojenským analytikům. Tenkrát ale nikdo jinou volbu neměl. Fotografie jsou dost děsivé samy o sobě. Menší chlapec je rád, že už nic takového není povinné. Snímky Josef Moucha nafotil navzdory normalizační vojenské kontrole a byly autorem zveřejněny teprve nedávno.

Asistenti hlídají u dveří každé místnosti, to aby někdo neodešel, kam nemá. „Jezdí s námi také děti z náhradní rodinné péče, z Klokánků, z dětských domovů. Mezi nimi jsou Romové a jiná etnika. Na posledním velkém letním táboře bylo 130 dětí a mladých lidí, z toho více než 70 procent zdravotně a sociálně handicapovaných /hlavně epilepsie, mozkové dysfunkce, autismus, ADHD, 26 z náhradní péče a s různými psychosociálními deprivacemi ap./ Stále je však nedostatek zodpovědných dospělých vedoucích, asistentů pro tak náročnou práci – bohužel, nejsou na ně peníze,“ vysvětluje Vladimír Bílek.

Ještě si stihnu povídat s Klárou, která má epilepsii a DMO. Pracuje jako recepční v advokátní kanceláři. Se sdružením jezdí odmala. Dnes už je pomocnou vedoucí. „Byla jsem jako malá ráda, že mohu někam jezdit, protože na běžné tábory a na výlety mě žádná organizace nechtěla brát. Mám tady kamarády, scházíme se nejen na aktivitách sdružení,“ vypráví sympatická blondýnka. Další pomocný asistent, Fanda, který má taktéž epilepsii, jezdí od deseti let. V minulosti přerušil kvůli floorbalové kariéře, protože soustředění se často termínově shodovala s aktivitami SHTD. „Po několika sezonách jsem se vrátil k panu Bílkovi a stíhám obojí. Dnes už jezdím jako pomocný asistent. Je dobré, když se někdo

věnuje i lidem s handicapem a nejen jednomu handicapu. Taky se mi líbí, že s námi jezdí i děti z Klokánků.“ Muzeum máme prohlédnuté, nasedáme do autobusu a hurá do bazénu.

Máš babu v divoké řece

„Mí přátelé mi říkají, že se mám, když jedu do bazénu, ale já si ani nezaplavu,“ podotkne s úsměvem Hana a očima kontroluje celý prostor. Všichni asistenti jsou v pohotovosti. Jeden nahoře u tobogánu, druhý u dojezdu. Vše má svůj řád a organizaci. Ostatní si děti rozdělili po skupinách a jsou s nimi ve vodě. Skupinky se přemísťují z velkého bazénu do vířivky nebo divoké řeky. Ta sklízí největší úspěch. Hraje se na babu, děti unášejí proud a baví se i tím, že se z něj téměř nedá uniknout. Za výskání se nechají unášet dokola a sem tam někdo tu babu předá. Na chvíli si přichází vydechnout 19letý Martin, který rovněž jezdí se sdružením dlouho. Kvůli epilepsii je rád, že mohl jezdit, a mít tak kamarády. Časem by se i on chtěl stát pomocným asistentem. Dostává babu, tak musí znovu do divoké řeky.

„Volnočasová inkluze je velmi důležitý předzámek. Děti přijdou ze svého zájmu a kolektiv vidí v úplně jiném světle než kolektiv povinný. Pokud nemají v rodině oslabené dítě, málokdy se s handicapovanými setkávají a neví, jak se k nim chovat. Bojí se autistů, a přitom většinou žádného neznají. Často papouškují to, co doma nebo ve zprávách slyší, a přitom člověka s tím ‚něčím‘ nepotkali. Při setkání ‚naživo‘ s dětmi z náhradní výchovné péče jim zase dochází, že ne všichni mají to štěstí, mít rodiče. I obecnou kritiku Romů vidí častokrát v jiném světle. Dochází k navazování různých forem přátelských a kamarádských vztahů bez ohledu na barvu pleti či handicap a odstraňování separace či segregace,“ zdůrazňuje pozitiva volnočasové inkluze Vladimír Bílek. Vedle se vyhřívající Katka mi šťastně vypráví, jak moc ráda má bublinky. Jejím očima si je začnu ještě víc užívat. Její vyprávění je poetické.

Každý má něco, nikdo není lepší

Na zpáteční cestě jsou všichni unavení. Dvaadvacetiletá studentka 1. lékařské fakulty Alžběta Němcová mi vypráví, že jezdí se organizací SHTD pátým rokem. „Věnuji se tomu, protože si myslím, že volnočasová inkluze je velmi důležitá v celkovém pojetí inkluze. Je rozdíl, když pracujete s dětmi ve volném čase, nebo ve škole, kde je to řízené, není na děti čas, protože se musí především naučit to, co je v osnovách.“ Zkušenost ji naučila, že nejde nastavit jednotná pravidla. „Na každé dítě platí něco jiného. Vyžaduje to individuální přístup, v tom je to náročně, ale zároveň zajímavé v té flexibilitě. Je důležitá komunikace s dětmi, domluvit se s nimi,“ zamýšlí se Alžběta. Její kolegyně ze školy Adéla má srovnání i s běžnými tábory a školami v přírodě, kam jezdí jako zdravotník. „Když jsem do SHTD poprvé přišla, fascinovalo mě, že každý ví, že já jsem jiný, on je jiný, vědí o sobě, kdo může mít epileptický záchvat, agresivní chování, ale také opuštěnost a úzkost. Nesmějí se tomu, naopak si pomáhají a jsou velmi soucitní, když k tomu dojde. Je to princip, který všichni uznáváme: každý má něco, nikdo není lepší a zároveň je každý výjimečný v tom, co umí. Někdo umí matiku a jiný zase fotbal. V tomto je **volnočasová inkluze pro děti hodně důležitá, cítí se pak méně handicapované, cítí se stejně důležité jako běžné děti.**“ Alžběta ji doplňuje: „Na aktivitách sdružení funguje i to, že se děti vzájemně podporují a nedochází k posmívání. To je i ve sportovních aktivitách, kde jsou společně zdraví i handicapovaní, fandí si navzájem a oceňují výkon každého.“

To se jinde nevidí

Všichni asistenti se shodují na tom, že s SHTD nikdy nezažili, že by se nějaké dítě posmívalo jinému kvůli nějakému handicapu. Nezažili to ani ti, kteří se sdružením začali jezdit coby děti. „Naopak často k sobě přijdou a řeknou: To nevadí, že ti tohle nejde, já mám zase epilepsii a nemůžu tohle. To se mezi běžnými dětmi nevidí. S dětmi na tato témata rovněž hodně mluvíme,“ dodává Alžběta.

Autobus nás vysazuje před domem v Dejvicích, kde sdružení sídlí. Rodiče a jedna „teta“ z Klokánku už vyhlízejí své děti. Asistenti ještě odcházejí s vedoucími shrnout den a naplánovat další akce. Nedá mi to a na závěr se Vladimíra Bílka ptám, zda má nějaké krédo pro výchovu jakéhokoliv dítěte. „Nauč děti číst, psát a chodit do kroužků – a máš o výchovu postaráno,“ rozesměje se. Bývalý profesor už dávno pochopil, že volnočasové aktivity jsou potřeba i pro „jiné“ děti, že i ty chtějí být s ostatními a ne vyloučené pouze mezi „ty s handicapem“.

Box:

Společenství harmonie těla a ducha je organizace, jejíž celkový projekt je realizován pod záštitou MŠMT. SHTD se věnuje dětem s epilepsií, dětem spadajícím do PAS, s mentální retardací, alergiemi, cukrovkou, ortopedickými vadami, poúrazovými stavy, sklonem k obezitě, dále dětem z Klokánků a dětských domovů. Mají klubové činnosti, víkendové akce a pobyty v době veškerých prázdnin v roce. Rovněž pomáhají dospívající mládeži při výběru povolání.

(www.shtd.cz)

text Dagmar Edith Holá / foto archiv SHTD